

"İnsaniyet-i kübra", "arş-ı azam", "ism-i a'zam" kavramlarını açıklar mısınız?

İnsaniyet-i kübra: Kelime olarak büyük insanlık demektir. Terim olarak ise; insanlığın en kamili ve en mükemmeli anlamında İslamiyet demektir.

İslam, insanlık için gönderilmiş bir din olarak, insanın en kamil manaya ulaşmasını temin edecek bir sistem olarak düzenlenmiştir. Bu yüzden tam tekemmül etmiş ve her vechesi ile kemale ermiş bir insanı büyütsek İslam olur, İslam'ı küçültüp insan şekline çevirsek, kamil bir insan olur. Bu noktada, İki Cihan Serveri olan Hazreti Peygamber Efendimiz (asv), insan-ı kamil manasının en müntehası, en mükemmeli olduğu için, insandan kastedilen manayı tam ifade ediyor. Bu yüzden şöyle bir önerme çıkarabiliriz: Hazreti Peygamber Efendimizi büyütsek İslam olur, İslam'ı küçültsek Hazreti Peygamberimiz olur. İşte insaniyet-i kübra, İslam onun insan modeli ve misali ise: Hazreti Muhammed (asv)'dir.

Arş-ı azam: Arş, kelime olarak "yükseklik, yüksek yer, tavan, çardak. hükümdarın tahtı., saltanat," manalarına geliyor.

"Arş; Zâhir, Bâtın, Evvel, Âhir isimlerinin halita ve karışığıdır."(1)

Arş, bütün mahlûkattan evveldir. Bütün âlemler, sistemler onun altında cereyan ederler, parlar sönerler, doğar ölürler. O ise onlardan evvel var olduğu gibi, onlardan sonra da varlığını devam ettirir. Arşın varlığı şu görünen alemin varlığından daha zahirdir, zira bu alemde olan bütün faaliyetler oradan idare edilmektedir. Bu, ruhun varlığı, bedenden daha zahirdir dememiz gibidir.

Yine Arşın mahiyeti bilinmez, bu da onun Batın ismine mazhariyetidir. Bunun da en güzel misali, ruhun mahiyetinin bilinmeyişidir.

"Arş-ı a'zam" tabir edilen Büyük Arş ise, **"Kâinatın daire-i âzaminin ünvanıdır."** arşların arşı, kâinatın payitahtı ve merkezidir. Cenâb-ı Hakk'ın, sınırsız egemenliği ve yüce haşmetiyle tecellî ettiği yerdir. Onun o Büyük Arşı, "kâinatın ve bütün varlık âlemlerinin sağını, solunu, üstünü, altını kaplamış ve hükmü altına almıştır." Yani baştan sona, sondan başa, içten dışa, dıştan içe her şeyi kuşatmıştır.

İsm-i a'zam: Allah'ın bütün esmâ-i hüsnasının mânâsını içinde toplayan ismine denir. Âzam, "en büyük, en ulu, en azim" demektir. Buna göre, ism-i a'zam, "ilâhî isimler arasında bütün isimleri ihtiva eden en kapsamlı isim" demek olur. Hangi

ismin ism-i âzam olduğu kesinlikle bilinmemektedir. Bu ismin gizli bırakılmasının hikmet, bütün isimlerin, ism-i âzam olabileceği ihtimaliyle zikredilmelerini teşviktir. Risale-i Nur'da bu hikmet nazara verilirken, Ramazanda Kadir gecesinin, cuma gününde duaların kabul saatinin... bu hikmet için gizli kaldığına dikkat çekilir.

Yine Nur Külliyyatı'nda, her ismin de azamî bir mertebesi olduğu kaydedilir ve evliyanın ism-i âzamı farklı görmeleri, kendilerinin mazhar oldukları esmânın farklı oluşuyla izah edilir.

“Hakikî ism-i âzam gizlidir, havassa bildirilir. Fakat her ismin de âzamî bir mertebesi var ki, o mertebe ism-i âzam hükmüne geçiyor. Evliyaların ism-i âzamı ayrı ayrı bulması bu sırdandır.”(2)

Bu konuya Otuzuncu Lem'a'da şöyle bir açıklama getirilir:

“İsm-i Âzam herkes için bir olmaz; belki ayrı ayrı oluyor. Meselâ, İmam-ı Ali (Radiyallahu Anh) hakkında Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddûs, altı isimdir. Ve İmam-ı Âzam'ın İsm-i Âzamı; Hakem, Adl, iki isimdir. Ve Gavs-ı Âzam'ın İsm-i Âzamı; yâ Hayydır. Ve İmam-ı Rabbânînin İsm-i Âzamı; Kayyûm ve hâkezâ, pek çok zatlar daha başka isimleri İsm-i Âzam görmüşlerdir.”(3)

Dipnotlar:

(1) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Hubab](#)

(2) bk. [Barla Lahikası, \(256. Mektup\)](#)

(3) bk. [Lem'alar, Otuzuncu Lem'a, Beşinci Nükte, Hatime](#)